

В статье автором рассмотрены возрастные особенности студентов университета и осуществлён анализ возможностей их самовоспитания как средства духовного развития личности.

I. Sereda

**SPIRITUAL DEVELOPMENT OF PERSONALITY OF STUDENT BY
METHODS OF SELF-EDUCATION**

The article deals with the age peculiarities of university students and analysis of potential their upbringing was realized.

Стаття надійшла до редакції 16.03.2011

УДК 371

Дух Л.І.
м. Харків, Україна

**НАУКОВО - МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ НОВОЇ ОСВІТ-
НЬОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ**

Розбудова національної освіти передбачає підготовку нової генерації педагогічних кадрів відповідно до нових суспільних відносин.

Сучасні вимоги до педагога висвітлені в законі про “Загальну середню освіту” ст. 24: “Педагогічним працівником повинна бути особа з високими моральними якостями, яка має відповідну педагогічну освіту, належний рівень професійної підготовки, здійснює педагогічну діяльність, забезпечує результативність та якість своєї роботи, фізичний та психічний стан здоров’я дозволяє виконувати професійні обов’язки в навчальних закладах середньої освіти”.

Сучасній школі потрібні кваліфіковані педагоги, які глибоко знають свій предмет, володіють сучасними технологіями навчання, мають ґрунтовну психолого-педагогічну підготовку та прагнення до творчості та самовдосконалення.

Модель сучасного вчителя передбачає готовність до застосування нових освітянських ідей, здатність постійно навчатися, бути у постійному творчому пошуку. Ці якості не видаються додатком до диплома про педагогічну освіту, а формуються у щоденній учительській праці. Розвиток ринкових відносин зумовлює не лише потребу в досконалості у своїй професії, а й готовність фахівця, в разі необхідності, до її зміни, опанування новими видами діяльності

На думку О. Овчарук, реформування освіти в Україні є частиною процесів оновлення освітніх систем, що відбуваються останні двадцять років у

європейських країнах і пов'язані з визнанням значимості знань як рушія суспільного добробуту та прогресу. Ці зміни стосуються створення нових освітніх стандартів, оновлення та перегляду навчальних програм, змісту навчально-дидактичних матеріалів, підручників, форм і методів навчання. Цілеспрямоване набуття молоддю знань, умінь і навичок, їх трансформація в компетентності сприяє особистісному культурному розвитку, розвитку технологій, здатності швидко реагувати на запити часу. Європейські країни сьогодні розпочали ґрунтовну дискусію навколо того, яким повинен бути сучасний педагог, як озброїти людину необхідними вміннями та знаннями для забезпечення її гармонійної взаємодії з технологічним суспільством, що швидко розвивається [5, 13].

Тому проблема педагогічного забезпечення самоорганізації вчителя та його професійного самовдосконалення постає основною у процесі організації післядипломної педагогічної освіти.

На початку роботи потрібно чітко визначити:

- на якому рівні професійної компетентності знаходиться конкретний вчитель у даний час;
- наскільки він здатен до зростання;
- чи здатний до самоосвітньої діяльності;
- якої саме методичної допомоги він потребує тощо.

Грані соціальних виявів професійно-педагогічної якості зазвичай описуються за допомогою таких відомих категорій, як "кваліфікація", "компетентність", "педагогічна майстерність", "педагогічна техніка", "педагогічна культура", "компетенція", "педагогічна творчість". [4].

Кваліфікація і компетентність – своєрідні соціально-трудова характеристика, які задають межі й рівень функціональних дій у професії. Вони визначені нормативно і контролюються соціумом у ході різних атестаційних актів.

Компетентність визначається як здатність вирішувати професійні задачі що вимагає наявності реальних знань, умінь, навиків, досвіду. Вона виявляється у практиці професійної діяльності як системна характеристика і має чітко визначену структуру.

Якщо кваліфікація і компетентність є нормативними характеристиками спеціаліста, то поняття "педагогічна культура" і "педагогічна майстерність" указують, у першу чергу, на специфіку суб'єкта педагогічної діяльності, на своєрідність і унікальність його особистого внеску в розвиток освіти. Педагогічна майстерність визначається рівнем цілісності буття і самореалізації у професії. Особлива риса педагогічної майстерності – усвідомлення механізмів успішності своєї праці, себе як специфічного "інструмента" роботи з людиною.

Питання про педагогічну майстерність – це питання про якість "інструмента", тобто про людську якість педагога і про якість його життя, її від-

повідності проповідуваним людським ідеалам. На рівні досягнення майстерності виникає особлива властивість професійної діяльності, вираженої мірою здатності інтегруватися з будь-яким науково-практичним контекстом, будь-яким досвідом, будь-якою інформацією, перетворюючи її на джерело, засіб вирішення професійних задач і власного професійного зростання.

Особиста педагогічна культура та педагогічні надбання завжди пов'язані з досвідом вчителя, його здатністю запозичувати і використовувати досвід суб'єкта більш значущого масштабу і вбирати в себе його специфіку. Можна, наприклад, говорити про західну чи східну педагогічну культуру, розглядати особливості технократичної, гуманітарної, традиційної, класичної, постмодерністської чи іншої культури. Разом із тим, кожен індивідуальний чи сукупний носій освітнього досвіду здатний стати творцем культурних форм, що несуть у собі відбиття своєрідності й рівня розвитку його внутрішнього світу.

Проблема неперервності професійного становлення кадрів системи освіти може розглядатися в:

- а) логіці становлення суб'єкта професійно-педагогічної діяльності;
- б) контексті перспективи нарощування повноти об'єму професійно-педагогічної культури на суб'єктному рівні;
- в) плані формування нормативного інформативно-змістового простору професійного зростання для кожного зі ступенів неперервної освіти.

В підготовці педагогічних кадрів можливі передбачення про розмежування стратегічних шляхів забезпечення неперервності розвитку професійно-педагогічних якостей на кожному з етапів професійного учіння.

Активна участь педагога в конструюванні індивідуального просування у професії – це одна з важливих передумов формування культури професійно-особистісного розвитку в системі неперервної освіти, орієнтиром.

постійний аналіз власної діяльності, своїх особистісних виявів дають вчителю методологічний ключ до наступної самостійної роботи з самовдосконалення, дозволяючи грамотно формувати інформаційний запит до педагогічної науки, історичного досвіду, педагогів, колег. Перелік принципів підготовки педагога в індивідуальному зростанні визначив академік І.А. Зязюн :

1. Професійно-особистісне авансування, що спирається на факт наявності людиноутворювального потенціалу в кожного індивіда і можливість його актуалізації у процесі вузівського учіння.

2. Суб'єктивізацію змісту, що передбачає індивідуально-пошуковий режим формування й опанування змісту підготовки. Це відображає якісну зміну позиції вчителя в розвиткові суб'єктивних якостей, пов'язану зі створенням відкритого соціокультурного контексту підготовки.

3. Інтеграцію педагогічної теорії і практики в індивідуально-особистісні надбання при випереджувальній ролі теоретичних знань. ,

4. Креативність професійної поведінки, що орієнтує на підготовку вчителя в системі творчого відношення до педагогічної реальності.

5. Рух від цілісних інтегрованих характеристик особистості педагога до конкретних умінь і навиків.

6. Випереджувальна парадигма готовність до змін в педагогічній реальності.

Одним з найбільш ефективних засобів підвищення професійної компетентності вчителя може бути його самоосвітня діяльність – свідома діяльність з удосконалення своєї особистості як фахівця: адаптування своїх індивідуальних неповторних якостей до вимог педагогічної діяльності, постійне підвищення професійної компетентності та неперервне вдосконалення якостей своєї особистості.

За словами В.О.Сухомлинського "учитель повинен більше працювати не на уроці, а готуючись до нього". Спостереження і вивчення документації, бесіди і анкетування та їх правильний аналіз допоможуть визнати рівень майстерності вчителя. Проаналізувати отримані дані, і визначивши рівень майстерності вчителя, доцільно використати критерії якісних результатів діяльності вчителя, які допоможуть провести своєрідний моніторинг, наскільки творчо працює вчитель.

Наступним кроком буде визначення утруднень учителя у навчально-виховному процесі. Компетентність не означає відсутності утруднень у вчителя. Труднощі у вчителя в школі найчастіше викликають зовнішні чинники. Вони залежать від рівня його компетентності, а значить і від його освітньої та моральної підготовленості до педагогічної роботи, його ставлення до обраної справи, ступеня покликання та професійної придатності. А оскільки навчити самого себе значно складніше, ніж когось, вона передбачає методичний супровід. Він має бути багаторівневий і обов'язково – поступовий.

Головним етапом підготовки вчителя до самоосвітньої діяльності вважається діагностичний. Сучасна педагогіка дає широкий спектр форм і методів діагностики рівня педагогічної майстерності (анкети, опитувальники, тести, програми), які допоможуть визначити рівень методичної підготовки вчителя, педагогічної майстерності

Самоосвітня діяльність буде результативною тоді, коли правильно спланована. Правильно розроблені програми, плани дадуть змогу педагогові відчувати свої можливості та просуватися у самовдосконаленні.

Педагогічна креативність пов'язана з творчим потенціалом вчителя - накопиченням можливостей, що допомагають забезпечувати успішну творчу педагогічну діяльність. Цей потенціал формується на основі накопиченого вчителем соціального досвіду, психолого-педагогічних і предметних знань, нових ідей, вмінь і навичок, що дозволяють знаходити і застосовувати оригі-

нальні рішення, новаторські форми та методи, вдосконалювати свої професійні функції.

Серед професійно-значущих рис вчителя особливе місце займає активність як особлива форма взаємодії суб'єкту з оточуючим світом.

Вчені вважають, що головним показником активності вчителя є соціальна активність особистості, яка дозволяє діяти не тільки пристосовуючись до оточуючого середовища, але й цілеспрямовано змінювати його.

Устремління до творчого зростання вчителя сприятиме постійна самоосвітня діяльність у поєднанні з стимулюючими факторами. Психологи наголошують, що кожна особистість потребує досягнень, більш того, устремління до успіху – процес керований, а до самовдосконалення – природний, даний нам від народження.

Харківська академія неперервної освіти є основним науково-методичним центром Харківської області на базі якого вчителі мають можливість неперервно підвищувати свою кваліфікацію, професійну майстерність.

Діяльність академії спрямована на формування, збереження і розвиток єдиного регіонального науково-методичного, інформаційного та інноваційного освітнього простору. Пріоритетними принципами діяльності академії є:

- принцип людиноцентризму, індивідуалізації освіти;
- принцип неперервного доступу до освіти, формування та підтримки професійної компетентності;
- принцип випереджального характеру освітніх програм, інноваційних методик і технологій, розмаїття форм навчання;
- принцип інтеграції освітніх структур, соціального партнерства всіх можливих партнерів у розвитку неперервної педагогічної освіти

Система безперервної освіти не може існувати, відкинувши практику традиційної системи освіти. У той час як традиційна система освіти у тому вигляді, у якому вона існує зараз, не відповідає потребам сучасності й гальмує розвиток потенційних можливостей людини. Тому ми можемо говорити про необхідність реформування освіти, яка полягає в переході до системи безперервної освіти, що включає в себе традиційну систему освіти, яка використовує її досвід, при збереженні пріоритету цінності новоутворення порівняно з цінностями простого нагромадження й відтворення знань.

Неперервна освіта стає провідним принципом освітньої системи, забезпечує формування нової освітньої культури вчителя. В сучасних умовах освіта не розглядається як підготовка людини до життя, а стає його частиною.

Список літератури: 1. *Ващуленко О.* Питання наступності в педагогічній теорії // Педагогіка і психологія. – 2005. – №4. – С. 49–58. 2. *Енциклопедія освіти /*

Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С. 10–40. 3. *Зимняя И.А.* Педагогическая психология. – Изд. 2-е, доп., исправл. и перераб. – М.: Логос. 2002. – 384 с. 4. *Зязюн І.А.* Інтелектуально-творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія. – К.: Віпол, 2000. – 636 с. 5. *Овчарук О.* Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти / Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. – К.: "К.І.С." – 2003. – 296 с. 6. *Протасова Н.* Андрагагічна ідея і післядипломна освіта: постановка проблеми // Шлях освіти. – 1998. – №3. – С. 13–15

Л.І. Дух

НАУКОВО - МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ НОВОЇ ОСВІТНЬОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ

У статті розкрито проблеми та напрямки неперервної педагогічної освіти у розвитку сучасного вчителя, визначено підходи в підготовці вчителя до самоосвітньої діяльності. Охарактеризовані основні принципи науково - методичного супроводу процесу формування нової освітньої культури вчителя

Л.И. Дух

НАУЧНО - МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ НО- ВОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ УЧИТЕЛЯ

В статье раскрыты проблемы и направления непрерывного педагогического образования в развитии современного учителя, определены подходы в подготовке учителя к самообразовательной деятельности. Охарактеризованы основные принципы научно - методического сопровождения процесса формирования новой образовательной культуры учителя.

L. Duh

SCIENTIFICALLY - METHODOICAL BASES OF FORMING OF A NEW EDUCATIONAL CULTURE OF TEACHER

The article explores the problems and directions of continuous pedagogical education in the development of modern teacher, the approaches in preparing teachers to independent learning. The basic principles of scientific - methodical support to the process of forming a new educational culture of a teacher.